

Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aruiibfdergisi>

Muhasebe dersi alan öğrencilerin etik algısı: Kafkas ve Iğdır Üniversitesi örneği

Ethical perception of students taking accounting courses: case of Kafkas and Iğdır University

Seyhan Öztürk^{a*}, Osman Nuri Akarsu^b

^a Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, İİBF, İşletme, Kars, Türkiye, seyhan87ozturk@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1458-840X

^b Doktora Öğrencisi, Kafkas Üniversitesi, SBE, İşletme, Kars, Türkiye, osmannuriakarsu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5393-956X

MAKALE BİLGİSİ

Makale geçmişi:

Başvuru: 21 Mayıs 2021

Kabul: 8 Temmuz 2021

Anahtar kelimeler:

Etik,

Muhasebe Etiği,

İş Etiği,

Etik Algısı,

SPSS İstatistik Analizi

Makale türü:

Araştırma makalesi

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 21 May 2021

Accepted: 8 July 2021

Keywords:

Ethics,

Accounting Ethics,

Business Ethics,

Ethical Perception,

SPSS Statistical Analysis

Article type:

Research article

ÖZET

Etik, doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneği ve doğru olanı yapma sorumluluğu anlamına gelmektedir. Muhasebe ve iş etiği eğitiminin öğrencilerin etik eğilimleri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı konusunda önemli tartışmalar olsa da etkinliği açıkça öğrencilerin aldığı eğitimin türüne ve izole edilmiş bir ders mi yoksa daha geniş bir destek ve geliştirme kültürünün parçası mı olduğuna bağlıdır. Etik karar verme, bireyin etik bir sorunu tanınmasını, etik bir yargıya varmasını, etik bir niyet oluşturmasını ve etik bir davranışta bulunmasını gerektiren dört aşamalı bir süreçtir. Bu bağlamda; çalışmanın amacı muhasebe dersi alan öğrencilerin muhasebe etiği ile ilgili algılarını tespit etmektir. Bu temel amacın yanında; muhasebe etiği dersinin gerekliliği, dersin eğitim müfredatındaki konumu, daha verimli nasıl verilebileceği, hangi konuların ağırlıkla ders konusu kapsamında verilmesi gerektiği gibi kriterlerle birlikte; özellikle ilerideki iş hayatında işletme içi, müşterilerle ilgili, görevle ilgili ve meslektaşlar arası ilişkilerde etik davranış düzeylerini araştırmaktır. Araştırmada veri toplamak için anket yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Ankete katılanların verdikleri yanıtlar bağlamında elde edilen bulgulara göre; işletme içi, müşterilerle, görev ve meslektaşla olan ilişkiler kapsamında dört açıdan yönetilen etik algı yargılarında hassasiyet sahibi olduğu görülmüştür. Katılımcılar yöneltilen olumsuz yargılara büyük oranda olması gerektiği gibi tamamen etik dışı yanıtında yoğunlaşarak cevap vermişlerdir.

ABSTRACT

There comes the ethics, the ability to distinguish right from wrong, and the responsibility to do what is right. Although there are debates on whether accounting and business ethics education has any effect on teaching, the type of training learned and whether it is an isolated lesson or part of a broader support and development training may be variable. Ethical decision-making is a four-step process for the individual to recognize an ethical problem, make an ethical judgment, establish an ethical intention, and engage in an ethical behavior. The aim of the study is to determine the perceptions about accounting ethics taking accounting course. Besides this main purpose; along with criteria such as the necessity of the course of accounting ethics, marked in the curriculum of the course, how it can be delivered more efficiently, which subjects are mainly the subject of the course; especially in the future business life, it is to investigate the levels of ethical behavior in internal, customer-related, task-related and inter-peer relationships. Questionnaire method was used to collect data in the study. The data obtained were analyzed in the SPSS program. According to the findings obtained in the context of the answers given by the respondents; it has been seen that he has sensitivity in the ethical perception judgments directed from four angles in relations with the company, customers, duties and colleagues. Participants responded to the negative judgments by focusing on the completely unethical response, as well as to a large extent.

* Sorumlu yazar / Corresponding author

E-posta / E-mail: seyhan87ozturk@gmail.com

Atıf / Citation: Öztürk, S. ve Akarsu, O. N. (2021). Muhasebe dersi alan öğrencilerin etik algısı: Kafkas ve Iğdır Üniversitesi örneği. *Ardahan Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 93-101.

1. Giriş

Etik kelimesi, Yunancada gelenek görenek anlamına gelen “Ethos” kelimesinden gelmektedir. Etik genel olarak, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ve yararlıyı zararlıdan ayıran uyulması gereken ilke ve kurallar bütünüdür. Etik “insan eylemlerini ahlaki bakımından değerli ya da değersiz kılan”ın ne olduğunu araştıran felsefi bir disiplin olarak bilinmiştir. Kısaca etik, doğruyu yanlıştan ayırt etme yeteneği ve doğru olanı yapma sorumluluğu anlamına gelmektedir (Bilen ve Yılmaz, 2013).

Mesleğin etik kuralları ve onları çevreleyen söylemler, yirminci yüzyılın ilk yarısının çoğu için muhasebecilerin ahlaki şeması ve etiğinin tonunu, yapısını ve büyük ölçüde içeriğini belirlemiştir (Preston vd., 1995). Muhasebe ve iş etiği eğitiminin öğrencilerin etik eğilimleri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı konusunda önemli tartışmalar olsa da etkinliği açıkça öğrencilerin aldığı eğitimin türüne ve izole edilmiş bir ders mi yoksa daha geniş bir destek ve geliştirme kültürünün parçası mı olduğuna bağlı olmalıdır. Mesleğin davranış kurallarını incelemenin birkaç hafta boyunca öğrencilerin etik eğilimleri üzerinde önemli bir etkisinin olup olmayacağı ise şüphelidir. Bununla birlikte, daha sağlam ve yaratıcı yaklaşımların bir etkisi olduğu gösterilmiştir. İş etiği araştırmacıları, artan karmaşıklıkla birlikte etik eğitimi daha etkili kılan özellikleri takdir etmeye başlamışlardır. Ayrıca, ders kompozisyonu, içerik, zamanlama ve etik konularının sunulduğu ortam ile birlikte tamamı etkili iş etiği eğitiminde önemli unsurlar olarak tanımlanmıştır. Ancak, muhasebe ve iş etiğinin öğretildiği yerin önemi konusunda çok az çalışma yapılmıştır (McPhail, 2003).

Etik karar verme, bireyin etik bir sorunu tanımasını, etik bir yargıya varmasını, etik bir niyet oluşturmasını ve etik bir davranışta bulunmasını gerektiren dört aşamalı bir süreçtir. Etik karar verme sürecinin çeşitli aşamalarında bireyin etik karar vermesini birçok faktör etkileyebilmektedir. Örneğin; kültür, endüstri ve organizasyon gibi çevresel faktörleri etik karar almanın öncülleri olarak bilinmektedir. Ahlaki yoğunluk, etik karar verme sürecindeki dört aşamayı da etkileyebilecek bir faktör olarak tanımlanmıştır. Etik karar verme süreci ve bunun sonucunda ortaya çıkan davranış, bireysel özellikler, çevresi ve eldeki ahlaki sorun arasındaki etkileşimden ise etkilenmektedir (Vinson vd., 2020).

Etik eğitimi, tüm iş disiplinlerinin giderek daha önemli bir bileşeni olmaya devam etmektedir. Muhasebe disiplini geleneksel olarak etik çalışmalarına tarafsızlık, gizlilik, dürüstlük, güvenilirlik ve sorumluluk gibi kurallar ile yaklaşmıştır. Öğrencilerin etik eğilimlerine ilişkin araştırmalar ise 21. yüzyılda popüler hale gelmiştir. Ancak, özellikle muhasebe öğrencilerinin etik eğilimlerine ilişkin araştırmalar daha az olmuştur. Muhasebe alanına girmeyi seçenlerin benzersiz özelliklerinden dolayı, işletme öğrencilerinin bulgularını muhasebe öğrencilerine genelleme geçerli olmayabilir. Sonuç olarak, muhasebe öğrencileriyle ilgili ek çalışmalar yararlı olacaktır. Muhasebe öğrencilerinin hem rapor edilen etik eğilimlerindeki (davranışsal niyet) hem de karar süreçlerindeki bağlam temelli ve cinsiyet temelli farklılıkları inceleyerek akademik literatüre katkı sağlayacaktır. (Coate ve Frey, 2000).

Bu bağlamda, Kafkas ve İğdir Üniversiteleri, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde farklı bölümlerde öğrenim gören ve özellikle muhasebe dersleri almış olan öğrenciler ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere muhasebe ve etiğe ilişkin sorular sorulmuş ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. Literatür Taraması

Etik, son zamanlarda dünyada ve ülkemizde neredeyse her alanda sürekli gündeme gelmektedir. Etik en genel anlamda ahlaki açıdan doğru / yanlış veya iyi / kötü ile alakalıdır. Genel olarak etik; yarar, iyi, kötü, doğru ve yanlış gibi kavramları inceleyen, bireysel ve grupsal davranış ilişkilerinde neyin iyi neyin kötü olduğunu belirleyen ahlaki ilkeler, değerler ve standartlar sistemi olarak tanımlanmaktadır (Sakarya ve Kara, 2010).

Etik kurallar, bir mesleğin topluma ve müvekkillerine sorumlulukları konusunda güvence verdiği ve bu suretle de bütünlüğünü ve itibarını sürdürdüğü geleneksel yöntemdir. Bir mesleğin kamu yararına çalışma iddiasına temel destek olarak kullanılır. Mesleklerle ilgili daha önceki makalelerden birinde şu belirtilmektedir: “Etik kuralları aracılığıyla mesleğin sosyal refaha olan bağlılığı kamuya açık bir kayıt meselesi haline gelmekte ve böylece topluluğun devam eden güvenini kendisi için güvence altına almaktadır” şeklindedir. Etik kodların, mesleğin toplumsal yükümlülüklerini kabul ettiği en somut kültürel biçim olduğuna dikkat çekilmiştir. Çoğu meslek, kendi etik kurallarının uygulanmasını desteklemek için resmi ve gayri resmi disiplin yöntemleri kullanmaktadır (Velayutham, 2003).

Son zamanlarda etik konusu hem popüler basında hem de mesleki ve eğitim dergilerinde çok ilgi görmüştür. Etik, ahlakla ilgili ve özellikle ahlaki bağlamda kararlar alma çalışmasıdır. Normatif etikte bir felsefe dalı olarak ahlaki seçimler yaparken, göz önünde bulundurulması gereken koşulları incelemektedir. Gelişim psikolojisinin bir dalı olan betimsel etikte, ahlaki kararların nasıl alındığı incelenmektedir. Bir tür uygulamalı etik olan mesleki etik, gelişimsel psikologlar tarafından giderek artan bir ilgi görmesine rağmen, geleneksel olarak filozoflar veya normatif etikçiler tarafından incelenmiştir.

Muhasebe, diğer profesyonel disiplinler gibi öğrencilerinin eğitimiyle ilgili bir dizi soruyla boğuşmaktadır. Örneğin: “Şu anda öğrencilere etik konusu yeterince öğretilmekte midir?”, “Etik öğretilmeli midir?”, “Etik öğretilir mi?” şeklinde örnekler verilebilir. Şu ki bu sorular muhasebe eğitimi literatüründe zaten yeterince ele alınmıştır. Önemli olan nokta, muhasebe öğrencilerine en iyi şekilde ahlakı, nasıl öğretebileceğimiz odaklanmaktadır (Armstrong, 1993).

Etiğin, ayrı bir ders olarak anlatılması yerine tüm dersler ile birlikte bütünleştirilmesi önerilmektedir. Ulusal Hileli Finansal Raporlama Komisyonu’da aynı fikirdedir. Bu bütünsel yaklaşım, okullardaki etik derslerinin sık sık “duygusal ahlakçılık”, “yumuşak malzemeler”, “titizlik eksikliği” ve “liberal sanatların donması” nedeniyle eleştirildiği keşfedilerek tanımlanan bazı sorunları en aza indirebilmektedir. İşletme okullarında mevcut etik eğitiminin davranış üzerinde çok az etkiye sahip olduğuna dair kanıtlar sunulmuştur (Scribner ve Dillaway, 1989).

Michael Josephson (2002) tarafından ortaya konulan “doğruluk, sözünde durma, dürüstlük, adalet, sadakat, saygı, başkaları ile ilgilenmek, mükemmeliyetçi olma ve sorumluluk” kavramları eşliğinde teorik temel, etik kural ve rehberlerin tanıtılması, mesleğe yönelik yasal düzenlemeler ile toplumsal beklenti ve beklentilerin karşılanmasında uluslararası perspektif açınsından belirlenebilmektedir (Daştan, 2014).

İşletme okullarının öğrencilere etik değerleri aşımaya yönelik çabaları zorluklarla doludur. Etik eğitimi deneyimleyen öğrencilerin, etik ikilemlerle karşılaştıklarında, etik eğitimi deneyimlemeyen öğrencilere göre daha iyi ahlaki yargılara sahip olmadıklarına dair deneysel kanıtlar bulunmuştur. Etik eğitimindeki bazı engeller, etik teorileri ile bunların gerçek dünyadaki uygulamaları arasındaki boşluğu içermektedir. Bunlar; yüksek maliyetler, altyapı eksikliği veya sadece çok riskli olması nedeniyle

bazı öğrenme etkinliklerinin gerçek ortamlarda uygulanmasının zor olmasından kaynaklanmaktadır (Sholihin vd., 2020).

Genel olarak muhasebe etiği eğitimi, bu değer sistemlerini etik eğitime odaklamaz. Bunun yerine, muhasebe etiği eğitimi esas olarak bilişsel gelişimin ahlaki muhakeme bileşenine odaklanır. Araştırmalar, yükseköğretimin etik eğitiminde etkili olduğunu gösterirken iyileştirme çağrılarını yapılmaya devam edilmektedir. Muhasebecilerin çalışma ortamındaki etik konuları araştırmak, daha gerçekçi ve konuyla ilgili birtakım incelemeleri yapmakla mümkündür. Benzer şekilde muhasebeciler tarafından karşılaşılan etik sorunların gerçeklerine ve baskılarına daha fazla vurgu yapılması savunulmaktadır. Ahlaki yargıların sadece akıl yürütmekten çok hem muhakeme hem de sezgiye bağlı olduğu öne sürülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin etiklerini etik davranışlarını inceleyen çok sayıda çalışmada, ahlaki muhakeme yeteneğinin kısmen büyük mesleki deneyime, politik ideolojiye, cinsiyete ve genel not ortalamasına bağlı olduğu kanıtlanmıştır (Andersen ve Klamm, 2018).

Muhasebe etiği eğitimi araştırmalarının geleneksel odak noktası, muhasebe mesleğine giren öğrencilerin bilişsel ahlaki yeteneklerinin nasıl artırılacağına dair bir anlayış geliştirmek olmuştur. Yine de daha önce muhasebe öğrencilerinin muhasebeye özgü ahlaki ikilemlerin çözümünde bilişsel ahlaki yeteneklerini kullanıp kullanmadıkları kesinleşmemiştir. Linda Thorne (2001) çalışmasında bir muhasebe programına kayıtlı 110 muhasebe öğrencisinin bilişsel ahlaki yeteneklerini, kuralcı muhakemeyi ve müzakereci muhakemesi incelenmiştir. Sonuç olarak, muhasebe öğrencilerinin tüm bilişsel ahlaki yeteneklerini kullanmadıkları kanıtlanmıştır. Buna ek olarak, demografik değişkenler ile muhasebe öğrencilerinin mevcut muhasebe etiği araştırmasında bildirilen bilişsel ahlaki yetenekleri arasındaki ilişkiler, işbirlikçi muhasebe öğrencilerinin ilkel ahlaki hususları kullanma eğilimini genişletmiyor gibi görünmektedir. Bu, muhasebe öğrencilerinin muhasebeye özgü ahlaki ikilemlerin çözümünde ilkel ahlaki mülahazaları kullanma eğilimini etkileyebilecek faktörlerin ek araştırılmasına ve iş birliğine dayalı muhasebe eğitiminin muhasebe öğrencilerinin ahlaki muhakemesi üzerindeki olası etkisinin daha fazla araştırılmasına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır (Thorne, 2001).

Muhasebe mesleğindeki devam eden başarısızlıklar, her düzeyde etik yetersizliği göstermiştir. Bu, muhasebe eğitimcileri arasında muhasebe öğrencilerini muhasebe mesleğinde etik ikilemlerle yüzleşmeye hazırlamadaki rollerine ilişkin tartışmaları yenilemiştir (Gupta vd., 2012).

İşletme okulu ortamı tıp fakültesi kadar yoğun olmasa da işletme okulu ortamının cinsiyete bakılmaksızın öğrenci değerleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte yapılan çalışmada, erkek ve kadın işletme öğrencilerinin sosyal ve kişilerarası konularla ilgili etik iş ikilemlerine bakışında önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kadın katılımcılar, daha büyük sosyal sorunları, cinsel istismarı ve çalışan ilişkilerinin bütünlüğünü içeren davranışlar için daha yüksek etik standartlara sahip oldukları görülmüştür. Bu bulgular, ahlaki muhakemede cinsiyetle ilişkili farklılıklar olduğu ve bu farklılıkların belirli ilişkiler bağlamında başkalarının özel ihtiyaçlarından ortaya çıktığı savunulmaktadır. Sonuç olarak, erkekler ve kadınlar farklı şekillerde ahlaki yargılarda bulunurlar (Smith ve Oakley, 1997).

Bir işletme okulundaki 691 lisans son sınıf öğrencisi ve birinci sınıf öğrencisinin etik tutumlarını ve algılarını incelenmiştir. Cinsiyet, etik davranışlara karşı erkeklerle göre önemli ölçüde daha olumlu tutum gösteren kadın deneklerle “etik iklimin ne olması gerektiği” algısıyla ilişkili bulunmuştur. Dahası, yaş büyük olanlar mevcut etik iklim hakkında birinci sınıftan daha alaycı bir görüşe sahip olduğu görülmüştür. Birinci sınıf öğrencilerinin, iyi iş ahlakının başarılı iş sonuçlarıyla olumlu bir şekilde

ilişkili olduğuna inanma olasılıkları yaş büyük olanlara göre çok daha muhtemel olduğu görülmüştür. Etik eğitim, hem “mevcut etik iklim” algısı hem de “etik iklimin ne olması gerektiği” ile önemli ölçüde ilişkilendirilmiştir. Bir derste etik konulara maruz kalan öğrenciler hem etik davranışın hem de olması gerektiğine inanma olasılıkları daha yüksek olduğu kanıtlanmıştır (Luthar vd., 1997).

İstanbul ilinde üç büyük üniversitenin işletme bölümlerinde okuyan 504 üniversite öğrencisi üzerinde bir deneysel çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada amaç, muhasebe meslek etiğinin önemini ortaya koymak ve bu önem vurgusuyla öğrencilerin algıları çerçevesinde, etik dışı davranışlarla olan ilişkisini araştırmaktır. Yapılan analizlerde ortaya çıkan sonuçta göre, meslek etiğinin önemi ve muhasebe mesleğinde etik algısı, alt boyutları ve etik dışı davranışlarla ters yönde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin bazı demografik özelliklerine göre de etik dışı davranışlarının farklılık gösterdiği kanıtlanmıştır (Akbaş vd., 2009).

Meslek Yüksekokulunda yapılan bir çalışmada amaç, muhasebe ve vergi uygulamaları programı birinci ve ikinci sınıf öğrencilerinin muhasebe meslek etiği algısını ölçmektir. Araştırmanın bir farklı amacı ise meslek etiği dersi alan öğrencilerle almayanlar arasındaki etik algısı farklılığını irdelemektir. Araştırmada ortaya çıkan sonuçlar öğrencilerin muhasebe mesleğinde etik dışı uygulamaların olduğuna yönelik algılarının varlığını göstermektedir. Yapılan analiz sonuçlarına göre ise meslek etiği dersi almış olup/olmanın öğrencilerin meslek etiğine ilişkin algılarında bir farklılık oluşturmadığı kanıtlanmıştır (Uyar vd., 2015). Farklı bir çalışmada ise; Akdeniz Üniversitesi İşletme ve Maliye bölümlerinde öğrenim gören birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin etik kararlarında demografik özelliklerinin yanında, okudukları bölüm, devam ettikleri sınıf ve muhasebe etiği dersi almış olmalarının etkisi araştırılmıştır. Deneysel çalışma sonuçlarına göre, makalelerde yaygın olarak kabul edilen görüşe paralel olarak, kızların etik yargıları daha güçlü, İşletme öğrencileri, Maliye bölümü öğrencilerine göre daha esnek etik değerlere ve muhasebe etiği dersi almış öğrenciler, almamış olan öğrencilere göre daha güçlü etik yargılara sahip oldukları görülmüştür (Akyatan ve Kutluk, 2015).

Yapılan bir çalışmada; 655 işletme öğrencisinden anketi yanıtlayanlar olarak cinsiyet, yaş ve iş deneyiminin etik yargı üzerinde bir etkisinin olup olmadığı sorusunu yeniden ele almıştır. İşletme öğrencilerinin kariyerleri boyunca yönetici olmaları muhtemel olduğundan ve günlük, rutin işlerinde karmaşık etik kaygılar ve ikilemlerle karşılaşacaklarından bu durum gerekli görülmüştür. Bulgular, kadınların erkek meslektaşlarına göre etik olarak daha bilinçli olduğunu göstermektedir. Etik yargı konusunda erkekler ve kadınlar arasında farklılıklar vardır. Ayrıca, yaşın etik yargıyı etkileyen bir faktör olduğunu gösteren kanıtlar da mevcuttur. Ancak, bazı durumlarda yaş faktörünün etik farkındalık üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını gösteren kanıtlarda bulunmuştur. Sonuçlara bakıldığında zaman iş tecrübesiyle ilgili etik muhakemede bir farklılık olduğu da görülmüştür. Bununla birlikte, bir soruda; iş deneyiminin etik yargı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu iddiasını ileri süren hiçbir kanıt ise yoktur. Genel olarak, iş deneyimi ile birlikte etik farkındalığın arttığı görülmüştür (Eweje ve Brunton, 2010). Farklı bir çalışmada; kadın muhasebe öğrencilerinin etik olmayan davranışlara karşı daha duyarlı ve daha az toleranslı, daha az alaycı ve akademik sahtekârlığa daha az dâhil oldukları kanıtlanmıştır. Çalışmanın sonuçları ortalama olarak, yeni işe alınan kadın muhasebecilerin, yeni işe alınan erkek muhasebecilere göre daha yüksek düzeyde etik duyarlılık göstererek iş dünyasına gireceğini göstermektedir (Ameen vd., 1996).

3. Yöntem

Bu kısımda yapılan araştırmanın amacı, kapsamı, sınırları, ana kütlesi, örnekleme, veri toplama aracı, analiz yöntemi, bulgular ve değerlendirmeler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, muhasebe dersi alan öğrencilerin muhasebe etiği ile ilgili algılarını tespit etmektir. Bu temel amacın yanında; muhasebe etiği dersinin gerekliliği, dersin eğitim müfredatındaki konumu, daha verimli nasıl verilebileceği, hangi konuların ağırlıkla ders konusu kapsamında verilmesi gerektiği gibi kriterlerle birlikte; özellikle ilerideki iş hayatında işletme içi, müşterilerle ilgili, görevle ilgili ve meslektaşlar arası ilişkilerde etik davranış düzeylerini araştırmaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Araştırmanın kapsamını; Kafkas ve Iğdır Üniversiteleri, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde farklı bölümlerde öğrenim gören ve özellikle muhasebe dersleri almış olan öğrenciler oluşturmaktadır.

Muhasebe etiği dersi ile ilgili yorum yapabilmek ve algı ortaya koyabilmek konusunda özellikle muhasebe derslerinden en az bir kaçının eğitimini almış öğrenciler tercih edilmiş, anket formu dağıtılmış ve gönüllülük esasına dayalı olarak veriler toplanmıştır. Muhasebe eğitimi almış olma, gönüllülük esasına dayalı olarak veriler toplanmıştır. Muhasebe eğitimi almış olma, gönüllülük esasına dayalı olarak veriler toplanmıştır.

3.3. Araştırmanın Ana kütlesi ve Örneklem Seçimi

Araştırmanın ana kütlesini Kafkas Üniversitesi ve Iğdır Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde farklı bölümlerde öğrenim gören ve özellikle muhasebe dersleri almış olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu bağlamda ana kütle olarak 475 öğrenciye anket formu dağıtılmıştır.

“Örneklem büyüklüğünü hesaplamak için ise; eğer ana kütle büyüklüğü biliniyorsa, $n = (N^2pq) / (d^2(N-1) + t^2pq)$ formülü kullanılır (<http://www.istatistik-tezdestek.com/orneklemehesaplama#sampling>, Erişim: 11.01.2021)”. Bu formül ile çıkan örneklem büyüklüğü yüzde 95 güven düzeyinde 213 adettir. Ancak uygulamanın zaman ve mekân kısıtları olması ve bazı anketlerin değersiz çıkması sonucu 203 adet anket analiz edilmeye değer bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

“Çalışmada veriler anket yöntemi ile gönüllülük esasına dayalı olarak toplanmıştır. Söz konusu anket formu; Çavuşoğlu ve Kutluk’ un 2016 yılında yapmış oldukları çalışmadan “muhasebe etiği ve muhasebe etik eğitimi” ile ilgili katılımcıların düşünce ve algılarını ölçen yargılardan; ayrıca Kızıl vd.’nin 2015 yılında yaptıkları çalışmadan da işletme içi ilişkiler, müşteri ile ilişkiler, görev ilişkileri ve meslektaşlarla ilişkilere yönelik 5’li likert ölçeği ifadelerinden faydalanılarak hazırlanmıştır.”

Hazırlanan anketin ilk 10 soruluk kısmında; katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf, bölüm gibi demografik özelliklerini belirleyen genel sorular yer alırken; devamında “muhasebe etiği ve muhasebe etik eğitimi” ile ilgili algı soruları yer almaktadır. İkinci kısımda ise; 5’li likert ölçeği çerçevesinde hazırlanan (5= tamamen etik, 1= tamamen etik dışı) ve katılımcıların gelecekte iş hayatında işletme içi ilişkiler, müşterilerle olan ilişkiler, görev

ilişkileri ve meslektaş ilişkileri bağlamında karşılaşılabilecekleri birtakım olayları etik anlamında değerlendirmelerini ölçen yargılar bulunmaktadır.

Çalışmada güvenilirlik ölçütü olarak Cronbach’s Alpha güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Çalışmada 30 ifadeye ilişkin olarak bu değer yüzde 94 olduğu görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın güvenilirliği yüksektir.

İfadeler	Cronbach’s Alpha
30 cümle	0,942

3.5. Analiz Yöntemi

Anket sonucu elde edilen verilerin analizi için; SPSS 20 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Hipotezlerin test edilmesinde, parametrik mi ya da parametrik olmayan (non-parametrik) testlerin mi kullanılacağını belirleyebilmek için verilerin, normal bir dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu çalışmada örneklem büyüklüğü 50’den büyük olduğu için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Buna göre; $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyinde $P = 0,000 < 0,05$ olduğu için verilerin normal dağılım göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla Non-parametrik testlerden Kruskal Wallis-H testinin yapılması uygun görülmüştür. “Kruskal Wallis-H testi, parametrik olmayan testlerden tek yönlü varyans analizi yöntemidir. K bağımsız örneğin benzer ortanca değerli toplamların rastgele örnekleri olup olmadığını test etmekte kullanılmaktadır” (Çolak, 2014).

4. Bulgular

Araştırmada katılımcıların genel özellikleri ile ilgili bulguların ve konu kapsamındaki diğer bulguların değerlendirmeleri bu kısımda sunulmaktadır.

4.1. Demografik Özellikler

Bu kısımda ankete katılanların demografik özelliklerini gösteren tablolar yer almaktadır. Tablo 1 de görüldüğü gibi araştırmaya katılanlar; %55,7 oranında Kafkas Üniversitesinden, yüzde 51,2’si kadın olup, %58,6’sı 22-26 yaş aralığındaki gruptan olmuştur. Bu kitlenin yüzde 45,8’i iktisat bölümü okuyan, %34 oranla 3. Sınıfta yer alan katılımcılardan oluşmuştur. Araştırmaya katılanlar en fazla 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bunun nedeni üst sınıflara gelinceye kadar birden fazla muhasebe dersi almış olmalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1. Muhasebe mesleği adaylarının demografik özellikleri

Üniversite	Frekans	Yüzde
Kafkas Üniversitesi	113	55,7
Iğdır Üniversitesi	90	44,3
Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	104	51,2
Erkek	99	48,8
Yaş	Frekans	Yüzde
17-21 yaş arası	77	37,9
22-26 yaş arası	119	58,6
27-31 yaş arası	7	3,4
Bölüm	Frekans	Yüzde
İşletme	68	33,5
İktisat	93	45,8

Eğitim	Frekans	Yüzde
SBKY	42	20,7
1.sınıf	27	13,3
2.sınıf	50	24,6
3.sınıf	69	34,0
4.sınıf	57	28,1
Toplam	203	100

4.1.1. Muhasebe Etiği Dersi ile İlgili Düşünceler

Bu kısımda katılımcıların verilen ya da olması gereken muhasebe etiği eğitimini; müfredat, verimli hale getirilmesi, öğrenilmesi gereken konular gibi hususlarda değerlendirmeleri için sunulan bireysel algı ve düşüncelerini tespit eden değerlendirmeler yer almaktadır.

Tablo 2. Muhasebe etiği eğitimi

Cümleler	Evet		Hayır	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
S.5.Ayrı bir ders olarak etikle ilgili herhangi bir ders aldınız mı?	69	34,0	134	66,0
S.6.Aldığınız herhangi bir derste muhasebe etiği konusundan bahsedildi mi?	99	48,8	104	51,2

Tablo 2’de katılımcıların “etikle ilgili ayrı bir ders aldınız mı?” sorusuna %66 oranında hayır yanıtı verdikleri görülmektedir. “Herhangi bir derste muhasebe etiği konusundan bahsedildi mi?” sorusuna %51,2 oranında yine hayır yanıtı verdikleri görülmüştür.

Tablo 3. Muhasebe etiği dersinin müfredattaki konumu ile ilgili yanıtlar

S.7.Sizce bir ders olarak muhasebe etiğinin eğitim müfredatındaki konumu ne olmalıdır?	Frekans	Yüzde
Zorunlu Ders Olmalı	74	36,5
Seçmeli Ders Olmalı	49	24,1
Diğer Muhasebe Dersleri İçinde Verilmeli	70	34,5
Derse Gerek Yok	10	4,9
Toplam	203	100

Tablo 3’te katılımcılar; “Sizce bir ders olarak muhasebe etiğinin eğitim müfredatındaki konumu ne olmalıdır?” sorusuna %36,5’i zorunlu ders olmalı, %34,5’i de diğer muhasebe dersleri içinde verilmeli yanıtı vermişlerdir. Seçmeli ders olması gerektiğini düşünenler de %24,1 oranında olmuştur.

Tablo 4. Muhasebe etiği eğitimini verimli hale getirilmesi ile ilgili yanıtlar

S.8.Sizce muhasebe etiği eğitimi nasıl daha verimli hale getirilebilir?	Frekans	Yüzde
Ayrı bir ders olarak verilmesi yeterlidir.	34	16,7
Muhasebe dersleri içinde muhasebe etiği konusundan bahsedilmesi yeterlidir.	56	27,6
Paneller, seminerler, sempozyumlar yapılmalıdır.	26	12,8
Staj yaptırılmalıdır.	67	33,0
İş hayatında deneyim kazandırılmalıdır.	20	9,9
Toplam	203	100

Tablo 4’te katılımcılar “Sizce muhasebe etiği eğitimi nasıl daha verimli hale getirilebilir?” sorusuna %33’ü staj yaptırılmalı yanıtı vermiştir.

Katılımcıların %27,6’sı ise konunun muhasebe derslerinde bahsedilmesini yeterli bulmuştur.

Tablo 5. Muhasebe etiği eğitiminde öğrenilmesi gereken konular ile ilgili yanıtlar

S.9. Muhasebe etiği eğitiminde sizce hangisi öğrenilecek konuların başında gelmelidir?	Frekans	Yüzde
Etiğin kavramsal çerçevesi	42	20,7
Muhasebe meslek mensuplarının karşılaştıkları etik durumlar ve vakalar	73	36,0
Muhasebe meslek mensuplarında bulunması gereken temel etik değerler	88	43,3
Toplam	203	100

Tablo 5’te katılımcılar “Muhasebe etiği eğitiminde sizce hangisi öğrenilecek konuların başında gelmelidir?” sorusuna %43,3’ü muhasebecilerde bulunması gereken etik değerler yanıtında yoğunlaşmışlardır.

Tablo 6. Muhasebe etiği eğitiminde öğrenilmesi gereken konular ile ilgili yanıtlar

S.10.Sizce etik davranış konusunda en fazla sorumlu olan kimdir?	Frekans	Yüzde
Aile	72	35,5
Dini inançlar	21	10,3
Eğitim kurumları	94	46,3
Meslek Örgütleri	16	7,9
Toplam	203	100

Tablo 6’da katılımcılar “Sizce etik davranış konusunda en fazla sorumlu olan kimdir?” sorusuna %46,3 oranla eğitim kurumları ilk sırada, %35,5 oranla aile yanıtı vermişlerdir.

Tablo 7’de ilişkilerde etik algılamaları yansıtan yargılara verilen yanıtların dağılımı görülmektedir. İşletme içi ilişkiler kapsamında yöneltilen 5 yargı için katılımcılar tamamen etik dışı yanıtında yoğunlaşmışlardır.

Müşterilerle ilişkileri yansıtan 7 yargıya verilen yanıtlardan “Müşterilerin herhangi biriyle ortaklık ilişkisi içinde olmak.” yargısında kararsızım ve tamamen etik dışı yanıtları arasında yarı yarıya ikileme kalınmıştır. Ayrıca “Müşterilere aynı Yeminli Mali Müşavir / Bağımsız Denetçi ile çalışmaları konusunda tavsiyelerde bulunmak” yargısına daha çok kararsızım yanıtında yoğunlaşma olmuştur. Bu cümlenin sağlıklı anlaşılmadığını düşündürmüştür. Kalan diğer yargılar tamamen etik dışı olarak nitelendirilmiştir.

Görev ilişkileri kapsamında yöneltilen 11 yargıya verilen yanıtlarda katılımcılar tamamen etik dışı yanıtında yoğunlaşmışlardır.

Meslektaş ilişkilerini kapsayan 7 yargıya yine keskin bir biçimde görüldüğü üzere tamamen etik dışı yanıtında yoğunlaşma olmuştur.

Tablo 7. Muhasebe etiği eğitiminde öğrenilmesi gereken konular ile ilgili yanıtlar

İLİŞKİLERDE ETİK ALGILAMA		Tamamen Etik Dışı		Kısmen Etik Dışı		Kararsızım		Kısmen Etik		Tamamen Etik		Ortalama
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
İşletme içi ilişkiler	1.Yöneticilerin sizin etik dışı olarak düşünebileceğiniz davranışlar göstermenize göz yumması.	115	56,7	26	12,8	40	19,7	11	5,4	11	5,4	1,90
	2.Şirkette başarılı olabilmek için üst düzey bir yöneticinin etik anlayışını sorgulamaksızın benimsemek.	87	42,9	41	21,2	40	19,7	19	9,4	16	7,9	2,19
	3.Yöneticinin şirket menfaatinde çok, kişisel menfaat sağlayacak etik dışı bir davranışta bulunması.	114	56,2	30	14,8	34	16,7	20	9,9	5	2,5	1,87
	4.Yöneticinin kişisel menfaatten çok, şirkete menfaat sağlayacak etik dışı bir davranışta bulunması.	85	41,9	36	17,7	37	18,2	24	11,8	21	10,3	2,31
	5.İşe eleman alırken adayın önemli kişilere olan yakınlığına bakılması	88	43,3	31	15,3	40	19,7	27	13,3	17	8,4	2,28
Müşterilerle ilişkiler	1.Yasal boşlukları mükelleflerin lehine yorumlamak.	85	41,9	36	17,7	40	19,7	27	13,3	15	7,4	2,26
	2.İş hacmi yüksek olan müşterilerle daha çok ilgilenmek.	63	31	50	24,6	36	17,7	23	11,3	31	15,3	2,55
	3.Müşterilerin herhangi biriyle ortaklık ilişkisi içinde olmak.	50	24,6	38	18,7	50	24,6	33	16,3	32	15,8	2,79
	4.Müşterilere aynı Yeminli Mali Müşavir / Bağımsız Denetçi ile çalışmalarını konusunda tavsiyelerde bulunmak.	39	19,2	34	16,7	53	26,1	27	13,3	50	24,6	3,07
	5.Müşterilere mali bilgi sağlama dışında, daha az vergi ödeme konusunda yardım etmek.	57	28,1	38	18,7	41	20,2	24	11,8	43	21,2	2,79
	6.Bireysel işler için müşterileri kullanmak.	88	43,	40	19,7	37	18,2	18	8,9	20	9,9	2,22
	7.Müşterinin işletme ile ilgili kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmasını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek.	109	53,7	20	9,9	41	20,2	19	9,4	14	6,9	2,05
	1.Çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek.	97	47,8	32	15,8	34	16,7	19	9,4	21	10,3	2,18
	2.Mesleki görevlerini ilgili yasalar, düzenlemeler ve teknik standartlara uygun olarak yerine getirmek.	45	22,2	43	21,2	32	15,8	26	12,8	57	28,1	3,03
	3.İşletmenin fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel amaçlar için kullanmak.	97	47,8	33	16,3	32	15,8	19	9,4	22	10,8	2,19
	4.Geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmek (Öğle tatilini uzatma, geç gelme, erken ayrılma).	107	52,7	25	12,3	41	20,2	18	8,9	12	5,9	2,02
5.Müşterilere ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb.) diğer müşteriler önünde açıklamada bir sakınca görmemek.	118	58,1	22	10,8	33	16,3	15	7,4	15	7,4	1,95	
Görev ilişkileri	6.Müşterilere ait parayı kişisel işler için kullanmak.	112	55,2	24	11,8	36	17,7	15	7,4	16	7,9	2,00
	7.Müşterilere olanak olduğu halde konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri fazla iş yükü getirir düşüncesiyle kullanmaktan kaçınmak.	88	43,3	39	19,2	43	21,2	19	9,4	14	6,9	2,17
	8.Müşteri olanaklarını kişisel çıkar için kullanmak.	109	53,7	20	9,9	40	19,7	19	9,4	15	7,4	2,06
	9.Kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak veya meslektaşlarını buna yöneltmek	85	41,9	19	9,4	41	20,2	24	11,8	34	16,7	2,52
	10.Uygun ve güvenilir bilgi analizinin ardından, ilgili bilgiyi tam ve açık bir biçimde sunarak tavsiyelerde bulunmak.	54	26,6	24	11,8	41	20,2	22	10,8	62	30,5	3,06
	11.İşletmenin etik amaçlarına ulaşmasına zarar veren davranışlara karşı tepkisiz kalmak.	102	50,2	27	13,3	45	22,2	11	5,4	18	8,9	2,09
Meslektaş ilişkileri	1.Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak.	113	55,7	23	11,3	38	18,7	13	6,4	16	7,9	1,99
	2.Herhangi bir meslektaşı hakkında olumsuz açıklamalarda bulunmak.	109	53,7	22	10,8	44	21,7	15	7,4	13	6,4	2,01
	3.Meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmak.	112	55,2	20	9,9	38	18,7	22	10,8	11	5,4	2,01
	4.Meslektaşının başarısını kendine mal etmek.	116	57,1	21	10,3	40	19,7	11	5,4	15	7,4	1,95
	5.Başka bir meslektaşıyla anlaşması bulunan bir kişi ve kuruluşa hizmet verme teklifinde bulunmak.	88	43,3	28	13,8	45	22,2	23	11,3	19	9,4	2,29
	6.Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak.	113	55,7	22	10,8	39	19,2	17	8,4	12	5,9	1,98
	7.Meslektaşlarına zarar verecek şekilde ücret ve eleman temininde bulunmak.	124	61,1	15	7,4	31	15,3	18	8,9	15	7,4	1,94

4.1.2. Hipotezlerin Test Edilmesi

Katılımcıların demografik özelliklerine göre; yöneltilen sorulara verilen yanıtları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için oluşturulan hipotezler, Kruskal Wallis-H testi ile analiz edilmiştir. Buna göre hipotezler ve analizlerin değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır.

H1= "Araştırmaya katılanların üniversiteleri ile işletme içi ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H2= "Araştırmaya katılanların cinsiyetleri ile işletme içi ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H3= "Araştırmaya katılanların sınıfları ile işletme içi ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H4= "Araştırmaya katılanların bölümleri ile işletme içi ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H5= "Araştırmaya katılanların üniversiteleri ile müşterilerle ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H6= "Araştırmaya katılanların cinsiyetleri ile müşterilerle ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H7= "Araştırmaya katılanların sınıfları ile müşterilerle ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H8= "Araştırmaya katılanların bölümleri ile müşterilerle ilişkilerde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H9= "Araştırmaya katılanların üniversiteleri ile görev ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H10= "Araştırmaya katılanların cinsiyetleri ile görev ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H11= "Araştırmaya katılanların sınıfları ile görev ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H12= "Araştırmaya katılanların bölümleri ile görev ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H13= "Araştırmaya katılanların üniversiteleri ile meslektaş ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H14= "Araştırmaya katılanların cinsiyetleri ile meslektaş ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H15= "Araştırmaya katılanların sınıfları ile meslektaş ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

H16= "Araştırmaya katılanların bölümleri ile meslektaş ilişkilerinde etik algısı arasında anlamlı bir ilişki vardır."

Tablo 8. Katılımcıların demografik özellikleri ile ilişkilerde etik algılama yargılarına verdikleri yanıtlar arasındaki ilişki

Demografik Özellikler	İşletme İçi İlişkilerde Etik Algılama				Müşterilerle İlişkilerde Etik Algılama			
	x ²	sd	P	Sonuç	x ²	sd	P	Sonuç
Üniversite	4,004	1	0,045	H ₁ Kabul	5,207	1	0,023	H ₅ Kabul
Cinsiyet	14,310	1	0,000	H ₂ Kabul	7,971	1	0,005	H ₆ Kabul
Sınıf	3,553	3	0,314	H ₃ RED	13,089	3	0,004	H ₇ Kabul
Bölüm	6,441	2	0,040	H ₄ Kabul	10,343	2	0,006	H ₈ Kabul
Demografik Özellikler	Görev İlişkilerinde Etik Algılama				Meslektaş İlişkilerinde Etik Algılama			
	x ²	sd	P	Sonuç	x ²	sd	P	Sonuç
Üniversite	5,210	1	0,022	H ₉ Kabul	0,014	1	0,907	H ₁₃ RED
Cinsiyet	19,939	1	0,000	H ₁₀ Kabul	27,864	1	0,000	H ₁₄ Kabul
Sınıf	6,738	3	0,081	H ₁₁ RED	3,822	3	0,281	H ₁₅ RED
Bölüm	14,129	2	0,001	H ₁₂ Kabul	9,882	2	0,007	H ₁₆ Kabul

P<0,05 anlamlılık düzeyi

Tablodan görüldüğü üzere oluşturulan hipotezlerden $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyinde H3, H11, H13 ve H15 sırasıyla $p=0,314; 0,081; 0,907; 0,281 > 0,05$ olduğundan red edilmiştir. Geri kalan hipotezler kabul edilmiştir.

Bu kısımda demografik özellikler ile muhasebede etik eğitimi ile ilgili yöneltilen sorulara verilen yanıtlar arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Buna bağlı olarak yalnızca anlamlı çıkan sonuçlara yer verilmiştir. Oluşturulan hipotezler ve analiz değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır.

H17= Araştırmaya katılanların üniversiteleri ile ayrı bir etik dersi alınmasıyla ilgili soruya verdikleri yanıtlar anlamlı bir ilişki vardır.

H18= Araştırmaya katılanların sınıfları ile ayrı bir etik dersi alınmasıyla ilgili soruya verdikleri yanıtlar anlamlı bir ilişki vardır.

H19= Araştırmaya katılanların bölümleri ile ayrı bir etik dersi alınmasıyla ilgili soruya verdikleri yanıtlar anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 9. Katılımcıların demografik özellikleri ayrı herhangi bir etik dersi alma sorusuna verdikleri yanıtlar arasındaki ilişki

Demografik Özellikler	Ayrı herhangi bir etik dersi aldınız mı?			Sonuç
	x ²	sd	P	
Üniversite	11,523	1	0,010	H ₁₇ Kabul
Sınıf	9,847	3	0,020	H ₁₈ Kabul
Bölüm	7,946	2	0,019	H ₁₉ Kabul

P<0,05 anlamlılık düzeyi

Tablodan görüldüğü üzere oluşturulan hipotezlerden $\alpha = 0,05$ anlamlılık düzeyinde H17, H18 ve H19 sırasıyla $p=0,010; 0,020; 0,019 < 0,05$ olduğundan kabul edilmiştir. Katılımcıların öğrenim gördükleri üniversite, okudukları sınıf ve bölüm bazında ayrı herhangi bir etik dersi alma ifadesi arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ayrı üniversitelerin ayrı müfredata sahip olmaları ile ilişkilendirilebilir ve doğal sayılabilir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Dünya çapında geçmiş yıllarda yaşanmış olan muhasebe skandalları; etik algısı ve kavramının muhasebe alanında çok daha fazla yer etmesine sebep olmuştur. Bundan dolayı özellikle muhasebe eğitimi alan, bu anlamda öğrenim gören öğrencilerin muhasebe etiği, meslek etiği, işletme içi etik davranışlar gibi çeşitli konulardaki düşünceleri önem arz etmektedir. Öğrencilerin görüş ve düşüncelerinin araştırılması, incelenmesi ve bilinmesi gereklidir. Bu çalışmada muhasebe dersi almış öğrencilerin muhasebe etik yargıları çeşitli değişkenlere göre incelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan çalışmada katılımcıların verdikleri yanıtlar bağlamında elde edilen sonuçlara göre; katılım gösterenlerin işletme içi, müşterilerle, görev ve meslektaşlarla olan ilişkiler kapsamında dört açıdan yöneltilen etik algı yargılarında hassasiyet sahibi olduğu görülmüştür. Katılımcılar yöneltilen olumsuz yargılara büyük oranda olması gerektiği gibi tamamen etik dışı yanıtında yoğunlaşarak cevap vermişlerdir. Yalnızca müşterilerle ilişkileri yansıtan 7 yargıya verilen yanıtlardan "Müşterilerin herhangi biriyle ortaklık ilişkisi içinde olmak. Ve "Müşterilere aynı Yeminli Mali Müşavir / Bağımsız Denetçi ile çalışmaları konusunda tavsiyelerde bulunmak" yargılarında daha çok kararsızım yanıtında yoğunlaşma olmuştur. Bu cümlelerin sağlıklı anlaşılmadığını düşündürmüştür. Bunun sebebi cümlelerin biçimce olumlu görünüp, anlamca olumsuz olduğundan fark edilememesi ya da iş anlamında çok bir tecrübeye sahip olunmadığından kaynaklanmış olabilir. Genel olarak etiğe, muhasebe etiğine karşı bir hassasiyet olduğu görülmektedir. Benzer şekilde literatürde daha evvel yapılmış çalışmalarda benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Uyar,

Kahveci ve Yetkin (2015); Yalçın (2019). Bulgular literatürle paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılanların, üniversiteleri, eğitim aldıkları bölümler, cinsiyetleri ile işletme içi etik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmaya katılanların üniversiteleri, cinsiyetleri, sınıfları ve hatta bölümleri ile müşterilerle ilişkilerde etik algısı yargıları için anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmaya katılanların üniversiteleri, cinsiyetleri ve bölümleri ile görev ilişkilerinde etik algıları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Son olarak yine araştırmaya katılanların cinsiyetleri ve bölümleri ile meslektaş ilişkilerinde etik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Katılımcıların cinsiyeti, bölümü gibi kriterlere bağlı olarak mesleki etik, etik eğitimi gibi konular arasında farklılaşmalar literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında; Terzi ve Ceylan (2016); Daştan, Bellikli ve Bayraktar (2015), Alkan (2015); Ağyar, Kutluk ve Cengiz (2012); Akbaş, Çalışkan ve Özarslan (2009) paralellik göstermektedir.

Bulgular yapılan çalışmada araştırma kapsamında olan örnekleme sınırlı olmakla birlikte; farklı bölümler bazında farklı üniversiteler bağlamında yapılması önerilebilir.

Etik Kurul Beyanı

Çalışmanın, Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü'nce 08.03.2021 tarihli Etik Kurul Toplantısı'nda Sayı: 18 Karar 16 ile kabulüne karar verilmiştir. Ayrıca ilgili belge, sorumlu yazar tarafından DergiPark sistemine yüklenmiştir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Veri, Seyhan Öztürk tarafından toplanmıştır. Analiz, Seyhan Öztürk tarafından gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, Osman Nuri Akarsu yapılmıştır. Sonuç ve tartışma bölümü yazarlar tarafından ortak olarak yazılmıştır.

Çatışma Beyanı

Çalışmada yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Destek Beyanı

Bu çalışma için herhangi bir kurumdan destek alınmamıştır.

Kaynaklar

- Ağyar, E., Angay Kutluk, F., & Cengiz, E. (2012). Meslek yüksekokulları muhasebe bölümü öğrencilerinin sosyo-ekonomik değişkenler ışığında mesleki etiğe bakış açılarının incelenmesi (Akdeniz Üniversitesi örneği). *Journal of Yasar University*, 7(25), 4203-4228.
- Akbaş, H. E., Çalışkan, A. Ö., & Özarslan, E. (2009). Muhasebe mesleğinde etik algısı ve etik dışı davranışlarla ilişkisi: İşletme bölümü öğrencileri üzerine bir inceleme. *Öneri Dergisi*, 8(32), 175-184.
- Alkan, G. İ. (2015). Ethics on accounting education: A research of ethics perception on vocational high schools students. *Business and Economics Research Journal*, 6(2), 113.
- Ameen, E. C., Guffey, D. M., & McMillan, J. J. (1996). Gender differences in determining the ethical sensitivity of future accounting professionals. *Journal of Business Ethics*, 15(5), 591-597. <https://doi.org/10.1007/BF00381934>
- Andersen, M. L., & Klamm, B. K. (2018). Haidt's social intuitionist model: What are the implications for accounting ethics education? *Journal of Accounting Education*, 44, 35-46. <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2018.05.001>

- Armstrong, M. B. (1993). Ethics and professionalism in accounting education: a sample course. *Journal of Accounting Education*, 11(1), 77-92. [https://doi.org/10.1016/0748-5751\(93\)90019-F](https://doi.org/10.1016/0748-5751(93)90019-F)
- Ayça Akyatan, F. A. K. (2015). A research about the factors that affect the ethical decision process of the students taking accounting. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(4), 42-66.
- Bilen, A., & Yılmaz, Y. (2013). Ethics in the accounting profession and studies on ethics. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(6). <https://dergipark.org.tr/pub/duiibfd/357907>
- Ceylan, P., & Terzi, S. (2016). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin meslek etiği algılamalarının incelenmesi: Çankırı Karatekin Üniversitesi örneği. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 312-327.
- Coate, C. J., & Frey, K. J. (2000). Some Evidence on the ethical disposition of accounting students: context and gender Implications. *Teaching Business Ethics*, 4(4), 379-404. <https://doi.org/10.1023/A:1009827807550>
- Çavuşoğlu, K., & Angay Kutluk, F. (2016). Meslek yüksekokulunda muhasebe dersi alan öğrencilerin muhasebe etiğine bakış açılarının tespitine yönelik bir araştırma: Anamur MYO Örneği, *Journal of Alanya Faculty of Business*, 8(2).
- Çolak, E. (2014). Varyans analizi (anova) kruskal wallis h testi, Erişim Adresi (25.02.2018): http://eczacilik.anadolu.edu.tr/bolumSayfaları/belgeler/ecz2014%2011_20140527094539.pdf.
- Daştan, A. (2014). Etik eğitiminin muhasebe eğitimindeki yeri ve önemi: Türkiye değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(1), 281-311. <https://doi.org/10.14780/iibd.22232>
- Daştan, A., Bellikli, U., & Bayraktar, Y. (2015). Muhasebe eğitiminde etik ikilem ve etik karar alma konularına yönelik KTÜ-İİBF öğrencileri üzerine bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 75-92.
- Eweje, G., & Brunton, M. (2010). Ethical perceptions of business students in a new zealand university: Do gender, age and work experience matter? *Business Ethics: A European Review*, 19(1), 95-111. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8608.2009.01581.x>
- Gupta, S., Swanson, N. J., & Cunningham, D. J. (2012). A study of the effect of age, gender, & gpa on the ethical behavior of accounting students. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1669467>
- Halil Emre Akbaş, Arzu Özsozğün Çalışkan, E. Ö. (2009). Muhasebe mesleğinde etik algısı ve etik dışı davranışlarla ilişkisi: İşletme bölümü öğrencileri üzerine bir inceleme. *Öneri Dergisi*, 8(32), 175-184.
- Josephson, M. S., & Wes H. (2002). *Making ethical decisions*. Marina del Rey, CA: Josephson Institute of ethics.
- Kızıl, C., Akman, V., Aras, S., Erzin, N., & Erzin, N. O. (2015) Yalova ilinde ikamet eden muhasebe meslek mensuplarının muhasebe etik algısı. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 6-31.
- Luthar, H. K., DiBattista, R. A., & Gautschi, T. (1997). Perception of what the ethical climate is and what it should be: The role of gender, academic status, and ethical education. *Journal of Business Ethics*, 16(2), 205-217. <https://doi.org/10.1023/A:1017980520924>
- McPhail, K. (2003). Relocating accounting and business ethics: Reflections on a business ethics retreat in Scotland's National Park. *British Accounting Review*, 35(4), 349-366. [https://doi.org/10.1016/S0890-8389\(03\)00042-8](https://doi.org/10.1016/S0890-8389(03)00042-8)
- Preston, A. M., Cooper, D. J., Scarbrough, D. P., & Chilton, R. C. (1995). Changes in the code of ethics of the U.S. accounting profession, 1917 and 1988: The continual quest for legitimation. *Accounting, Organizations and Society*, 20(6), 507-546. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(94\)00033-R](https://doi.org/10.1016/0361-3682(94)00033-R)
- Sakarya, Ş., & Kara, S. (2010). Türkiye'de muhasebe meslek etiğine yönelik düzenlemeler ve meslek mensupları tarafından algılanması üzerine bir alan araştırması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2010 (1), 57-72.
- Scribner, E., & Dillaway, M. P. (1989). Strengthening the ethics content of accounting courses. *Journal of Accounting Education*, 7(1), 41-55. [https://doi.org/10.1016/0748-5751\(89\)90021-3](https://doi.org/10.1016/0748-5751(89)90021-3)
- Sholihin, M., Sari, R. C., Yuniarti, N., & Ilyana, S. (2020). A new way of teaching business ethics: The evaluation of virtual reality-based learning media. *International Journal of Management Education*, 18(3), 100428. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2020.100428>

- Smith, P. L., & Oakley, III, E. F. (1997). Gender-related differences in ethical and social values of business students: Implications for management. *Journal of Business Ethics*, 16(1), 37–45. <https://doi.org/10.1023/A:1017995530951>
- Thorne, L. (2001). Refocusing ethics education in accounting: An examination of accounting students' tendency to use their cognitive moral capability. *Journal of Accounting Education*, 19(2), 103–117. [https://doi.org/10.1016/S0748-5751\(01\)00014-8](https://doi.org/10.1016/S0748-5751(01)00014-8)
- Uyar, S., Kahveci, A., & Yetkin, M. (2015). Öğrencilerin muhasebe meslek etiği algısı: Altsö meslek yüksekokulu örneği. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 237-247.
- Velayutham, S. (2003). The accounting profession's code of ethics: Is it a code of ethics or a code of quality assurance? *Critical Perspectives on Accounting*, 14(4), 483–503. Academic Press. [https://doi.org/10.1016/S1045-2354\(02\)00138-7](https://doi.org/10.1016/S1045-2354(02)00138-7)
- Vinson, J. M., Curtis, M. B., Conover, T. L., & Chui, L. (2020). Ethical relativism in accounting: A cross-cultural examination of the influence of culture and risk taking propensity on ethical decision-making. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 41 (100350). <https://doi.org/10.1016/j.intaccudtax.2020.100350>
- Yalçın, S. (2019). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin etik konusunda tutumları: Kütahya araştırması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (83), 147-172.